

FAN EIGEN HIEM

Dit is het eerste nummer van Ald Barradiel van de negende jaargang. Waar blijft de tijd?

Deze maand hebben we de heer Algra uit Leeuwarden uitgenodigd voor een lezing over 'âlde fryske Tsjerken'. Hij is één van de bestuursleden van de Stichting Alde Fryske Tsjerken. Zie hiervoor bijgesloten uitnodiging.

In dit verband bracht mij de herinnering boven dat ik ooit een hoofdstuk heb geschreven over de kerk en toren van Minnertsga. Het hoofdstuk is bedoeld voor een boek over de historie van het dorp. Of dat boek er ooit nog komt? Dat is wel de bedoeling, maar dat kan nog jaren duren. Alle reden dus om een deel van het voorbestemde hoofdstuk maar eens te publiceren. Veel tekst is overgenomen uit het boek Barradeel. Rapport betreffende het onderzoek van het Lânskip-genetysk Wurkferbân fan de Fryske Akademy. Van dr. H. Halbertsma, de auteur van het artikel en van de Fryske Akademy heb ik in 1998 al toestemming ontvangen om het gebruiken voor publicatie.

Stelt u zich gerust; we maaïen met deze publicatie niet het gras voor de voeten weg van de heer Algra, want die zal het hebben over de Friese kerkgebouwen in het algemeen.

LEDENNIEUWS

NIEUW

De heer B. Bonnema
Parklaan 48
9901 HL Franeker
Mevrouw J. Kuiken
Oudebildtdijk 1084
9075 NL Westhoek

ADRESWIJZIGING

Mevrouw T. Vogel-Gooijdik
Midlumerlaan 53a flat 704
8861 JH Harlingen

AANWINST

Van ons lid Dooitzen Zwart hebben we alle bijna alle digitale bestanden ontvangen van zijn boeken die hij

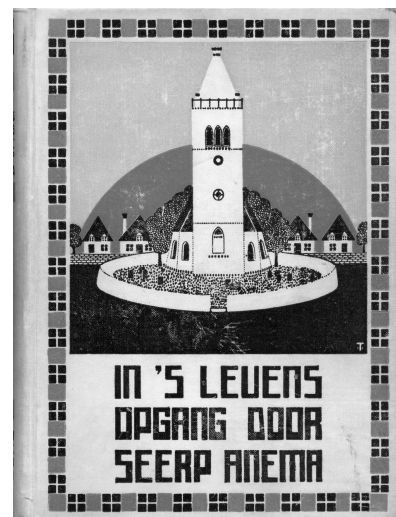
heeft uitgegeven over verschillende onderwerpen die betrekking hebben op vooral Minnertsga. Van hebben we toestemming om die bestanden te gebruiken voor publicatie op onze website. Dooitzen, namens het bestuur, hartelijk dank hiervoor en voor het vele werk dat je hierin verzet hebt.

ST. MAARTENSKERK BOUWGESCHIEDENIS EN RESTAURATIES VAN KERK EN TOREN

Van welke kant Minnertsga ook wordt benaderd, altijd springt de grote toren en kerk ver boven alles uit. Het dorp is daarom zondermeer van grote afstand te herkennen. De schrijver Seerp Anema (1875-1961), Minnertsgaaster van komaf, beschreef in zijn roman 'In 's Levens opgang' de toren als volgt:

'Gespeend aan alles wat naar architectuur zweemt, verheft zich de toren als een imposante massa boven het schrale kerkhof geboomte. Voor een vreemdeling, die het dorp aan den oostkant nadert, gelijk hij de hoofdpartij van een trotschen, sombren burcht. Somber blikken zijn galmgaten ver, ver de velden over en geen lentezon lacht zoo vriendelijk, dat ze de duistre blikken van dien grijzen petrefact ook maar even vermag te verhelderen. Met de norsheid van een machtigen dwingeland, wiens heerschappij door de eeuwen onomstootelijk werd gevestigd, heerscht hij over den omtrek en zal hij daarover heerschen, tot de stem des archangels den wereldbrand inluidt. Als een sonore, diepe bas van zijn klokslag weerklinkt, stormt een krijschende kraaientroep verschrikt uit de gaten en scheuren naar buiten, de zwart geharnaste roofridderschaar, die in de duistere ruimten daarboven den gang der beschaving trotseert'.

En zo gaat het nog enkele bladzijden verder in het boek waarin hij voor Minnertsga en Firdgum de romannamen Middelgum en Firdmarrum gebruikt.

Het heeft Minnertsga, in vergelijking tot veel andere Friese dorpen, niet aan geschiedschrijvers ontbroken. De reeks begint al met Andreas Cornelius, die naar aanleiding van gegevens welke door ene Occo van Scarl, over het roemrijkste en aanzienlijkste geslacht van het dorp, de Hermana's, weet op te dissen. In die gegevens zou hebben gestaan dat op de tweede februari in het jaar 806 de kerk met toren en al instortte, nadat het water de gehele winter tegen de muren had geslagen.

Tengevolge van diezelfde overstroming zou tevens de state van de Hermana's ten onder zijn gegaan waarin op dat moment velen naar toe waren gevlucht om hen zelf in veiligheid te stellen.

'De Kerk tot Minnertsga, door dien het Water den gantschen Winter daar aan sloeg, viel den 2 Februray ter neder, met den Thoorn, en Hermana Huis, daar veel volk door verdronk, die haar leven daar op meenden te slaveren'.

Alvorens men met de restauratie en de herbouw van de kerk en toren begon na de hevige brand op de derde juni 1947, waarbij het hele kerkgebouw in de as werd gelegd, is er een bodemonderzoek geweest om na te gaan of er voor deze kerk

en toren een veel oudere aan vooraf is gegaan.

Uit het genoemde onderzoek is o.a. vast komen te staan dat aan de huidige toren, die gebouwd is in het jaar 1505, geen oudere toren aan vooraf is gegaan. Het bovenstaande aangehaalde bericht is in de overgeleverde vorm dan ook stellig onbetrouwbaar omdat daarin wel over een toren wordt gesproken. Niettemin kan aan dit bericht wel een werkelijke gebeurtenis ten grondslag liggen: namelijk de vloed van 14 december 1287.

Hierbij kwamen vele inwoners van de oude gemeente Barradeel om het leven, waaronder niet minder dan 42 lekenbroeders uit 't Oude Dal en 't klooster Lidlum.

Op een vaster grondslag staat de studie, door A. J. Andreae in het jaar 1892 gewijd aan de historie van Minnertsga. Bijna alle overgeleverde archivalia werden door deze persoon benut en heeft daardoor geleid tot een zorgvuldig overzicht.

rechten die hij tot dusverre als bisschop op de parochie had kunnen gelden.

Tevens schenkt hij het klooster de helft van de kerkelijke goederen van de parochie Minnertsga, waarover hij blijkbaar zeggenschap had, alsmede het recht om er een pastoor aan te stellen.

Het staat dus vast dat Minnertsga in 1168 reeds een parochiekerk bezat. Het dertiende-eeuws bericht is guller met informatie dankzij de kronieken van Marieëndal en het klooster Marieëngaarde onder Hallum.

In de levensbeschrijving die is opgesteld door Sibrandus Leo, tussen 1260 en 1275, van Siard, abt van Marieëngaarde die leefde van 1194-1230 komt een wonder ter sprake verricht aan een vrouw.

Deze vrouw, Hildegard geheten en afkomstig van Minnertsga, was met blindheid geslagen en vond na een vurig gebed genezing op het graf van abt Siard.

Doeke Sellinge die tijdens het bewind van Ids prior was van Marieëndal.

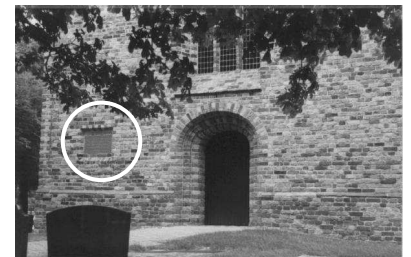
Wordt in 1168 de dorpsnaam Minnersghea gebruikt, in de kronieken van Sibrandus Leo verduidelijkt de schrijver de naam Minderskerka als zijnde deze hetzelfde is als Minnertsga.

Wat het voorvoegsel betreft, de voornaam Menard komt zo veelvuldig voor in de dertiende-eeuwse Marieëngaarder

abtenlevens dat gissen over de betekenis eigenlijk niet nodig is. Het is duidelijk dat er voor het huidige kerkgebouw een ander kerkgebouw heeft gestaan, waarover in 1168 een schikking werd getroffen.

De vormgeving van de huidige wijst onmiskenbaar op de vijftiende-eeuwse, terwijl de toren zelfs over een in zandsteen gebeitelde geboorteakte beschikt. Uit de tekst van deze zandsteen blijkt dat de aanvang van de bouw van de toren is geweest op 23 mei 1505.

*'Doe men screef XVC ende V i aer,
op sinte desiderius dach openbaer,
toen leten die foegden van sinte
marten,
dit werk bestaen toe wercken,
god latet doer sijn heilige naem,
vastelick in eeren stean. Amen.'*

*In de cirkel de plaats van de 'geboorte
akte'*

Kerk en toren begin 20^e eeuw

De bouwgeschiedenis van de kerk kent als oudste jaartal 1168. In dat jaar ontvangt Godefried, bisschop van Utrecht, de frater Eilwerd van Ludingakerk met enige leken op bezoek. Als voogden vroegen deze leken aan de bisschop om de kerk en de kerkgoederen over te mogen dragen aan een nieuwe kloosterstichting. De stichting zou de Augustijnse regel volgen en bovendien de vrijheid hebben een geestelijke te kiezen die in dit klooster voor zou gaan.

De bisschop willigt het verzoek in en doet daarbij afstand van alle

Mogelijk dat familiebanden haar naar dit graf hadden toe geleid, want de abt die tijdens haar verblijf in Marieëngaarde de septer voerde was ene Theoderik Scheltinga (1259-1275) en kwam eveneens uit Minnertsga.

Maar ook Marieëndal had eenmaal tot abt een lid van het aanzienlijke Minnertsgaaster geslacht: Ids Hermana, hij was abt van 1296 tot 1309. Hoewel de kroniekschrijver Sibrandus Leo het blijkbaar niet nodig acht de afkomst van Ids te vermelden doet hij dat wel bij

Uit deze tekst kan worden afgeleid dat de kerk aan St. Maarten was toegewijd, de meest populaire in het onder St. Jan ressorterende decanaat Westergo. Op last van de landvoogdes Maria van Hongarije werd in 1543 onderzoek gedaan naar aard en omvang van de kerkelijke bezittingen in het gewest Friesland en op getekend in zogenaamde Beneficiaalboeken.

In deze nauwkeurige aantekeningen staat de opgave van landerijen en de renten die de parochie Minnertsga ter beschikking stonden. Over de hoeveelheid inkomsten die het klooster te Ludingakerk onttrok uit de bezittingen van Minnertsga wordt met geen woord gerept.

Er is sprake van patroonslanden (1082 pondemaat), pastorielanden (77 pondemaat), vicarielanden (44 pondemaat) en sacristielanden (302 pondemaat). Daar komen nog bij de verscheidene op huizen binnen de bebouwde kom rustende renten die de pastoor of de vicaris konden innen.

Ook is er sprake van een Lieve Vrouwe-prebende, waaraan 48 pondematen land aan is verbonden. De opbrengst zou zijn voor de priester die het afzonderlijke altaar van deze prebende bediende.

Tenslotte wordt melding gemaakt van een afzonderlijke kapel, gebouwd naast het huis van de Haitsma's op Haitsma-terp net buiten het dorp aan de westkant van de huidige Ferniawei. Deze kapel was gesticht, zo deelt het Beneficiaalboek mee, door een zekere Atte Haytzumma, grootvader van Offke Offkezoorn, die toen de prebende van de kapel bezat.

De Minnerstgaaster notaris en publisist Age Pieters Baarda heeft een rijmkroniek gemaakt welke is gedateerd op 23 september 1692 waarin allerlei wetenswaardigheden worden genoemd die betrekking hebben op de kerk en het kerkhof die elders nergens te vinden zijn.

Allereerst verteld Baarda dat de torenspits in 1552 door de bliksem werd getroffen en te pletter viel. Pas na 43 jaar, in 1595, is deze spits door een nieuwe opbouw vervangen.

*'Doe men schreef vijntienhonderd vijf jaar,
In de maant van Mey, doe voorwaar
Op Sinte Desiderius dach daar beneven
Begosten de Voogden van St. Marten
verheven
Dees Tooren te bouwen heel pertinent
Met een hooge spits, heel jent.
En doen hij had gestaan seeven en
veertig jaar,
Doe is het hooge spits door onweder
zwaar
En donders groot gewelt
Daar boven af gevelt,
En heeft alsoo dees Tooren hoog
verheeven
Boven opengestaan beneven
Tot dat men wederom schreef stijf
Vijftien hondert negentig en vijf,
Doe is daar op geset zeer schoon
Dees kap, des Toorens geryf Edoon'.*

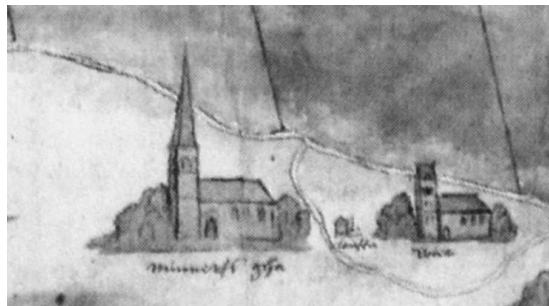
Baarda's mededeling over de lotgevallen van de torenspits wijkt af van de oudheidkundige aantekeningen van ene H. W.

Steenstra uit 1836. Deze schrijft namelijk dat de oorspronkelijke torenspits in 1590 te pletter viel en nimmer is vervangen door een andere spits.

'Dit dorp heeft eene zeer groote kerk en zwaren steenen toren, waarop vroeger een hoog spits stond, doch het welk door eenen storm in 1590 er werd afgeworpen en niet weder herbouwd, zodat de toren thans stomp is'.

Het bericht van Baarda verdient eerder vertrouwen dan dat van Steenstra omdat het niet valt aan te nemen dat Baarda, ten tijde van het schrijven van zijn rijmgedicht in 1692, niet kon schrijven over 'dees kap' als er in plaats van deze kap een spits op stond, maar mogelijk dat Steenstra 'dees kap' stomp vond ten opzichte van een spits.

Dat deze kap niet een spits was blijkt vervolgens wel heel duidelijk uit de akte van aanbesteding van de restauratiewerkzaamheden van 1817-1818. In die akte wordt gesproken over 'het afbreken van de westgevel van het bovenste huisje tot aan de omgang aan toe'. De door bliksem verwoeste torenspits in 1552 kennen we alleen nog maar van de oude landkaart van de Bildtlanden

Detail manuscriptkaart van Het Bildt waarop de kerk met spitstoren is getekend

Baarda's rijmkroniek vervolgt verder met het jaar 1648 toen de grote luidklok werd aangebracht in de toren.

*'En sestienhondert agt en veertig genoten
Is die groote klok hier gekomen en gegoten,
Wegende vris ende ront
Effen vier duisend pond,
Heeft van spijs en gieten gekost, wilt dulden,
Drie duizend en twee hondert gulden,
Buyten de andere ongelden beneven
Is voor yeder pond sestien stuyvers gegeven,
Maar doen'*

Vervolgens wordt meegedeeld, dat in het jaar 1669 de bomen rond het

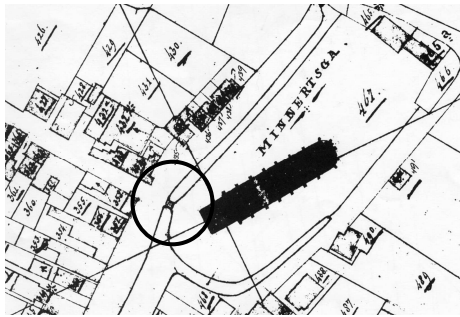
kerkpad zijn gekapt, om van de opbrengst het herstel van het kerkdak en de goten mee te kunnen betalen. Tevens schijnen bij deze gelegenheid sacristie en het knekelhuis (=bottenhuis) te zijn afgebroken, maar om de herinnering aan de sacristie te behouden werd er een gedenksteen neer gelegd. Omdat de steun van de kerkmuur ter plaatse nu was verwijderd door deze afbraak werden er twee nieuwe steunberen gemetseld.

*'Maar doen men heeft geschreven vestig
Sestien hondert negen en sestig
Doen hebben de Edele Heeren Sixma en
Claes Dirks seer rad
De kosterij boomen rondom het
kerkepad
Gaan verkopen voor geld seer stijf
Tot kerks profijt ende gerijf,
En hebben laten doen zeer zaan
De Kerk een groote Lap dekken gaan
Met ney houwt, en Ley, en gans
Een looden goote daar onder langs,
En twee pilaars op uit de grond
Daar de kosterij eertijds stond,
En ook het Beenkouw is gerooijt,
En de Beenen in de Eerde gestrooijt,
Aldaar de kosterij heeft gestaan
voorwaar
Daar de vierkante steen op het midden
leijt zoo klaar,
Tot een teken en gedachtenisse fijn
Voor elk geslagte van vrienden die daar
zijn,
En ook'*

Men liet het daar echter niet bij want ook de paden over het kerkhof werden opnieuw met schelpgruis bestrooid, terwijl in 1671 nieuwe bomen werden geplant. In 1672 neemt men de brug over de kerkhofgracht onder handen die komt te rusten op gemetselde hoofden, gesteund door eveneens gemetselde vleugelmuren.

*'En ook de Boeren hebben gewild
Het pad en het kerkhoff doen geschild.
Daarna na anderhalf jaar seer zaan
Hebben de voogden ook bestaan
Om rondom het kerkhoff fraai en netten
Twee regels boomen te laten setten,
En doen heeft men geschreven voorwaar
Setienhondert twee en seventig jaar
In de vlugtjyd, seer benaud en bangen
Is de kerkbrug gemaakt, met steenen stal
en wangen,
En'*

Tot besluit vervolgt de rijmkroniek met de mededeling over het opnieuw met schelpgruis bestrooien van het lijkp pad rondom de kerk en het metselen van een kerkhofmuur. Aan het einde van deze, informatieve rijmkroniek, maakt de dichter zich bekend.

De gracht om kerk en toren met in de cirkel de plaats van de brug over de kerkhofgracht

*'En als men schreef sestienhondert tagtig gij weeten wild
Is het pad om het kerkhoff voor de tweede maal geschild
En als men schreef sestienhondert twee en negentig met verstrangen,
Heeft men het kerkhof met een nieuwe muur omvangen
Waardoor de ommegang minjoodt
Vijtien voeten in het vierkant is vergroot,
En om dat (men) geen geld genoeg had om te betalen
Heeft men in de buurt bij collecte gaan halen
In een silveren gedreven schaal,
Daar is in gegeven seer liberaal.
Ingesetene en huyslieden, dit is onse historie'.*

'Tot een gedagtenisse en eeuwige memorie. Dese tot vermaak van een yeder Liefhebber, en die het hoort leesen uyt de ouwde beschrijvinge en eygen ervarenheyt bijeengebragt, en op rijm gestelt door Age Pieters Baarda, Not. Pibl. Te Minnertsga den 23sten september 1692'.

Uit de laatste zinnen blijkt dat Baarda zijn mededelingen uit een oude beschrijving heeft gehaald en deels uit eigen herinneringen.

Restauratie van de toren 1817 - 1818

In 1817 is de kap van de toren, waarover Baarda schreef in zijn rijmkronek, in een zodanige slechte staat van onderhoud dat de kerkvoogden het noodzakelijk achten tot restauratie over te gaan. De westgevel van de opbouw boven op de toren was er zo slecht aan toe dat deze geheel moest worden afgebroken tot de omgang toe. De aannemer die het werk zou uitvoeren mocht de goede oude stenen wel weer gebruiken maar moesten eerst grondig worden schoon gemaakt. Ook het leiëndak en de weerhaan waren nodig aan reparatie toe.

Op zaterdagmiddag 5 april 1817 was er bij de kastelein Sipke Sjoerds Bakker op de Tsjillen de openbare aanbesteding van de voorgenomen restauratie. Uit Franeker was notaris Izaak Telting gekomen die samen met de kerkvoogden Abe Pieters Anema en Steven Fokkes Feenstra die middag aanwezig waren met een aantal aannemers uit het dorp en zelfs met een aantal van ver buiten het dorp. Zoals gebruikelijk was ook de veldwachter Arend Witholt aanwezig om toezicht te houden op het verloop van de openbare bijeenkomst. Bestek en voorwaarden die in de akte van aanbesteding voorkomen zijn verdeelt in 29 artikelen.

Toren en kerk in 1932 (nog geen deur in de toren).

Een greep uit deze artikelen handelde over: het repareren van de hekken in de klokgaten en de waterborden, het uitnemen en vernieuwen van de klokkenzolder. In plaats van de opgemetselde omgang, die geheel afgebroken moest worden, diende een houten balustrade gemaakt te worden van hoofdzakelijk eikenhout en puikbest Oostzee's grenen. Later zou blijken dat deze houten balustrade het uithouden heeft tot 1939 wanneer deze dan weer wordt vervangen door een gemetselde omgang zoals die er ook was voor 1817. Verder vermeldt de akte nog de voorwaarden die worden verbonden aan de afvoer van puin, het toezicht houden door de aannemer of door zijn plaatsvervanger tijdens de restauratie werkzaamheden, het verven en de tijd wanneer er een

begin kon worden gemaakt met de werkzaamheden.

Uiteraard werden ook de rechten en plichten van de opdrachtgevers en de aannemer vermeldt in de akte alsmede de betaling van het werk.

Natuurlijk bracht deze restauratie aanvoer en afvoer en tijdelijk opslag van bouwmaterialen met zich mee die voor een groot gedeelte op het kerkhof moesten staan, ook dat werd geregeld. Mocht het zo zijn, zo staat in de akte, dat het nodig was om ruimte te maken voor het maken van graven, dat de aannemer er dan voor zorgde dat die ruimte er binnen twee maal vierentwintig uren moest zijn.

De laagste inschrijver was de aannemer Wijbe Jelles Kroon uit Kimsward, hij schreef in voor fl.3808. Door de timmerman Beinze Pieters Vogel van Wirdum werd het bod verlaagd met fl. 200 waarop de timmerman Sjoerd Jans Sloterdijk uit Heeg nog eens verlaagde met fl. 50. Vervolgens ging de strijd door tussen Beinze Pieters en Wijbe Jelles met om beurten een verlaging van respectievelijk van fl. 100, fl. 20, fl. 50, fl. 90 en als laatste Beinze Pieters met fl. 5 aan wie uiteindelijk de werkzaamheden werden gegund.

Beinze Pieters heeft het werk uitgevoerd in samenwerking met zijn collega timmerman Rienk Klazes Sybrandi eveneens afkomstig van Wirdum.

Dat Beinze Pieters niet onbekend was in Minnertsga blijkt uit het feit dat zijn broer Gosse Pieters grofsmid was aan de Hegebuorren die tevens borg stond voor Beinze ten aanzien van de kerkvoogden voor de vervulling van het werk. De jaartalankers 1818 in de bovenbouw op de toren herinneren nog steeds aan deze restauratie.

Volgens een tekening van de gemeentearchitect uit 1917 moet er een restauratie geweest zijn aan de buitenmuur van de toren.

Tussen de restauratie in het begin van de 19e eeuw en die van 1917 zullen wel meer herstelstel werkzaamheden aan de kerk en toren zijn uitgevoerd.

Gegevens daarover ontbreken nog omdat de kerkrekeningboeken uit die tijd in een zeer slechte staat verkeren dat deze niet meer openbaar zijn en dus niet meer raadpleegbaar zijn.

Restauratie van de toren 1939

In de avond van 13 februari 1935, werden bewoners in de nabijheid van de kerk opgeschrikt door een lawaai alsof er iets zwaars naar beneden viel. Bij onderzoek bleek dat er bovenuit de torenmuur, net boven de klokgaten, stukken steen naar beneden waren gevallen.

Van de dunne laag steen die daar rondom de toren was gemetseld, had zo'n 8 vierkante meter steen door hevig inwateren het in de loop der jaren uiteindelijk begeven. Door de toenmalige kerkvoogden werd besloten om de toren af te rasteren omdat de dreiging bestond dat er nog meer stenen naar beneden zouden vallen. Ook werd het door de kerkvoogden onverantwoord gevonden dat de klokken, die sinds 1931 elektrisch werden geluid, in deze situatie gebruikt werden zodat dat voortaan door hen verboden werd.

Het is het eerste bericht uit de Leeuwarder courant waaruit blijkt dat het met de toren slecht is gesteld.

Klachte

*Voor 't verder is gescheurd,
Vraag ik een goede beurt,
De reus van Minnertsga;
Bedenk: bij langer wachten
Vergrooten zich mijn klachten,
Vergroot wordt ook uw schal!*

*Ik laat hier nu al eeuwen
De winters om mij sneeuwen,
Maar nu valt steen na steen;
De ouderdom wil dwingen,
Zijn slapheid in mij dringen,
Ook torenjeugd gaat heen.*

*Eens keek ik over vloedten,
Die hier langs stinsen woedden,
Maar ik bleef den menschen trouw!
Wil m' even trouw behoeden,
En graag U daarmee spoeden,
Vertrouw niet op mijn bouw!'*

Bron: Fan Fryske Groun, jan. 1938

De kerkvoogden lieten een onderzoek instellen. De uitslag van dat onderzoek toonde aan dat er een dringend herstel noodzakelijk was.

Nadat zij zich in verbinding hadden gesteld met het Rijksbureau voor Monumentenzorg werd advies in gewonnen bij de architect Baart van Leeuwarden. Bij Baart werd een plan opgemaakt voor het herstel van het torengedebou, waarvan de kosten op fl. 15.000,00 werden geraamd. Van de toenmalige

minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen werd goedkeuring verleend die tevens een Rijkssubsidie toezegde van 40%.

Toren begin jaren '60 vorige eeuw

De kerkvoogden vroegen tevens aan de provincie of die 20% van de totale kosten wilde dekken, waarbij men melde dat de gemeente Barradeel en de Synode der Ned. Hervormde Kerk was gevraagd om elk 10% van de herstellingskosten voor hun rekening te nemen. Het resterende bedrag zou op gebracht kunnen worden door particulieren zo stelde de kerkvoogdij zich voor.

In een vergadering van Gedeputeerde Staten van december stelden de Gedeputeerden voor de gevraagde subsidie van 20%, zegge tot een maximum van fl. 3.000,00 te verlenen aan de kerkvoogden, daar men vond dat het op de weg van de provincie lag mee te werken aan het behoud van oude toren.

In januari 1938 komen de Gedeputeerden weer in vergadering bijeen om tot een definitief voorstel te komen. In deze vergadering werd nog gesproken over de restauratie werkzaamheden aan de toren van Ferwerd.

Dit dorp had eveneens een toren met daarop het typerende zadeldak net zoals de toren in Minnertsga, echter bij die restauratie is de oorspronkelijke vorm van de toren

met daarop het zadeldak niet bewaard gebleven.

Men wou voorkomen dat zoiets ook zou gebeuren in Minnertsga en stelde voor, na enige discussie, dat de uiterlijke hoofdvormen van Minnertsgaaster toren niet mochten worden gewijzigd.

Na nog wat heen en weer gepraat door de heren van Bijema, de Boer, Roorda, Jellema, IJtsma en de Jong, werd uiteindelijk besloten om de genoemde voorwaarde om te zetten in een wens waarbij men de werkzaamheden aan de architect overliet.

Het voorstel werd aangenomen en de subsidie verstrekt, maar mocht het zo zijn dat het maximale bedrag voor deze noodzakelijke restauratie absoluut onvoldoende was zodat de restauratie er daardoor bedorven zou worden, de zaak opnieuw in overweging werd genomen.

De administrerend kerkvoogd de heer Koopmans was verheugd maar hield de beurs nog steeds open voor giften.

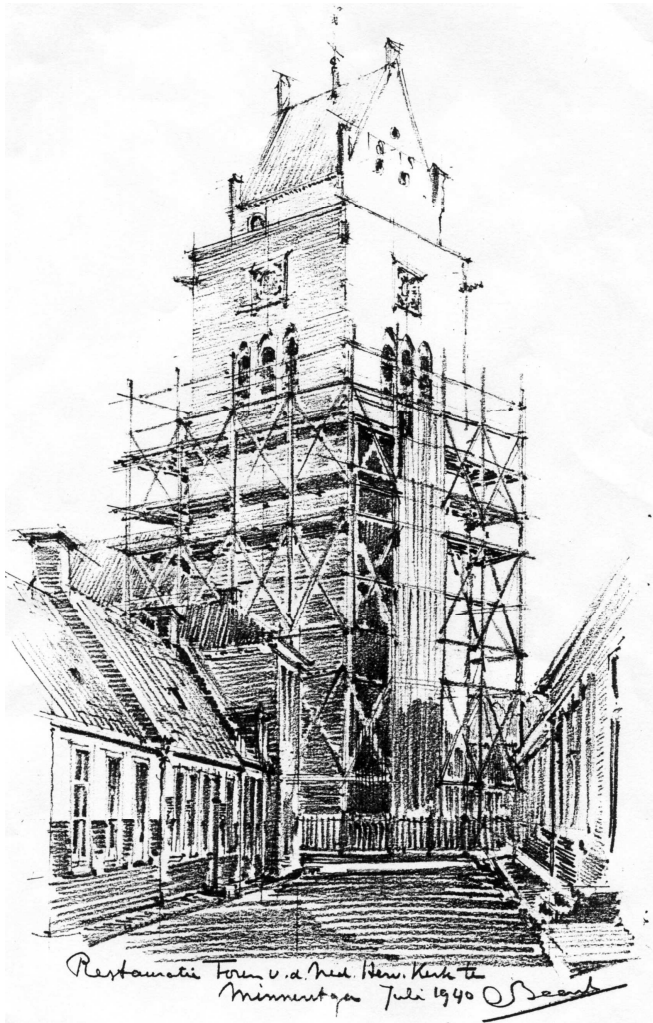
Met de restauratie zou de gehele zuid- en westgevel worden vernieuwd en de topgevel bekroningen in baksteen iets te verzwaren. De galmgaten moesten worden voorzien worden van nieuwe eikenhouten klankborden en boven de galmgaten drie nieuwe ijzeren platen worden geplaatst. De bestaande topgevel muurtjes moesten worden vervangen door rollagen in metselwerk, terwijl de balustrade afgedekt moest worden met tufsteen.

In maart 1939 werden de restauratiewerken aanbesteed. De laagste inschrijving was van S. Holstein en B. Westra uit Harlingen met fl. 15.973,00 en als hoogste had de heer Hacquebord een bod gedaan van fl. 21.600,00.

De timmerlieden uit het dorp zelf deden respectievelijk de volgende bidingen: P. van Mourik met fl. 19.824,00. De heer J. S. Helder met fl. 19.899,00 en de firma J. D. Wetterauw en zn. fl. 20.000,00.

In mei werden de werken aan de laagst biedende gegund zodat de Fa. Holstein en Westra uit Harlingen met de werkzaamheden konden beginnen.

De toren werd geheel in de steigers gezet. Met stevige ijzeren beugels werden de steigerpalen, die maakt waren van bezaagd hout, om de toren heen geklemd.

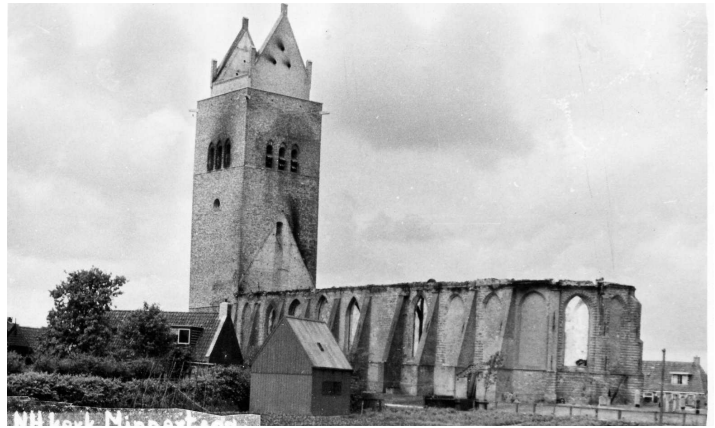
Vervolgens hebben timmerlieden de gehele bovenbouw er afgesloopt die door de primitieve constructie van bovenaf zeer veel was ingewaterd. Alle einden van de eikenhouten draagbalken waren ook vrijwel geheel vergaan. Het was dan ook onbegrijpelijk te noemen dat er niet meer stenen naar beneden waren gevallen, vooral omdat het metselwerk van de torenmuren geheel verteerd was.

Op 32 meter boven de grond is de muurdikte van de toren 150 cm. dik. De muren bestaan uit rode en gele oude kloostermoppen van 30 x 14 x 8,5 cm. De binnen en buitenoppervlakten waren zo slecht met kalkspecie gemetseld, dat men de stenen er met de hand kon uithalen. Boven op deze muur was het tijdens de werkzaamheden zeer gevaarlijk om te lopen. Het dunne metselwerk was op veel plaatsen uitgezakt en los gevoren.

Ook de ijzeren ankers die zich door roestvorming van de muren hadden los gemaakt bleken de muren slechts maar matig bij elkaar te houden.

is op zich al een boek over geschreven. Wellicht dat ik daar nog eens aandacht aan geven in Ald Barradiel.

Gerrit Bouma

Kort na de brand in de zomer van 1947

Aan het einde van het jaar 1939 was de restauratie klaar en kon de toren er voorlopig weer tegen aan.

NB. Maar dat liep anders toen in de zomer van 1947 de kerk en toren totaal door brand werden verwoest. Van die brand en de wederopbouw van kerk en toren

Colofon

Ledenadministratie
G. Bouma (secretaris)
Correspondentieadres
Reiddomp 17, 9101 HJ DOKKUM
Telefoon 0519-241409
Email : barradeel@oudbarradeel.nl
Website : www.oudbarradeel.nl

Op deze foto is goed te zien dat er nog geen deur in toren zit. Deze foto is waarschijnlijk een promotie foto van de ZPC. Op het schip staat de naam J. Tichelaar 'De Twee Gebroeders'. Wie kan meer vertellen over dit schip en de eigenaar?